

Handläggare:
Michael Boström
08 508 18 156

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2018-04-12

Äldreombudsmannens rapport 2017

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen om Äldreombudsmannens rapport 2017.

Kerstin Sandström
stadsdelsdirektör

Per-Ove Mattsson
avdelningschef

Sammanfattning

Sedan några år har Stockholms stad en Äldreombudsman som vartannat år ska lämna en rapport till kommunfullmäktige. Den första rapporten handlar i huvudsak om att staden under den kommande tioårsperioden behöver utveckla det förebyggande arbetet för att öka möjligheterna för stadens äldre att få ett hälsosamt åldrande så att behovet av vård och omsorg uppstår allt senare i livet. Äldreomsorgen står inför ett paradigmskifte, där perspektivet alltmer flyttas från att vårda äldre till att arbeta förebyggande och hälsofrämjande.

Förvaltningen delar Äldreombudsmannens uppfattning om att staden behöver utveckla det förebyggande arbetet. Det är också det mest effektiva sättet att minska de framtida kostnaderna för äldreomsorgen. Förvaltningen bedömer dock att stadens arbete med att utveckla det förebyggande arbetet initialt kräver extra resurser.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen beställare – äldreomsorg, funktionsnedsättning, individ och familj inklusive socialpsykiatri i samråd med avdelningen egen regi.

Stadsdelsnämndens pensionärsråd diskuterade förslaget och lämnade synpunkter vid sitt sammanträde den 26 februari (se egen rubrik nedan). Rådet tar därefter del av detta tjänsteutlåtande vid sitt sammanträde den 3 april, inför nämndens behandling av ärendet den 12 april.

Bakgrund

Sedan den 1 september 2016 har Stockholms stad en Äldreombudsman som arbetar utifrån en instruktion beslutad av kommunfullmäktige. Äldreombudsmannen ska vartannat år lämna en rapport till kommunfullmäktige. Detta är den första rapporten. Den innehåller bland annat övergripande information om stadens insatser på området.

Kommunfullmäktiges Vision 2040 – Ett Stockholm för alla gör gällande att Stockholm ska vara en trygg stad att åldras i där alla, även äldre, kan vara aktiva samhällsmedborgare. Genom innovativa lösningar och ett äldreperspektiv i samhällsplaneringen skapas förutsättningar för ett självständigt liv även vid hög ålder.

Stockholms stad var i januari 2016 med och grundade nätverket the European Covenant on Demographic Change vars syfte är att främja äldrevänliga städer inom Europa. Genom medlemskapet har staden åtagit sig att följa Världshälsoorganisationens (WHO) modell för att skapa en äldrevänlig stad.

Under hösten 2017 fattade kommunfullmäktige beslut om att staden också ska gå med i WHO:s globala nätverk för äldrevänliga städer. Genom medlemskapet får staden möjlighet att även samverka med städer utanför Europa.

Under 2017 har äldrenämnden påbörjat arbetet med att ta fram en plan för hur Stockholm ska bli en äldrevänlig stad.

Kommunstyrelsen har remitterat ombudsmannens rapport till ett antal instanser, bland annat Farsta stadsdelsnämnd, för yttrande senast den 20 april.

Remissen i sammanfattning

Rapporten består av tre delar. Den första delen, inledningen, beskriver stadens målsättning för arbetet med att göra Stockholm till en mer äldrevänlig stad samt de utmaningar som den demografiska utvecklingen medför för staden. Inledningen beskriver även äldre personers hälsa och andra faktorer som kan påverka det hälsofrämjande arbetet. I del två beskrivs stadens förebyggande arbete och i den tredje delen beskrivs fem grupper inom den äldre befolkningen som av olika anledningar kan vara särskilt sårbara. Det gäller äldre med psykisk ohälsa, missbruks- och/eller hemlöshetsproblematik, äldre som är våldsutsatta, HBTQ-personer och äldre som lever med hiv. I varje del återfinns Äldreombudsmannens kommentarer kring respektive ämne. Rapporten avslutas med övergripande kommentarer om rapporten som helhet.

Rapporten handlar i huvudsak om att staden under den kommande tioårsperioden behöver utveckla det förebyggande arbetet för att öka möjligheterna för stadens äldre att få ett hälsosamt åldrande så att behovet av vård och omsorg uppstår allt senare i livet. Äldreomsorgen står således inför ett paradigmskifte, där perspektivet alltmer flyttas från att vårda äldre till att arbeta förebyggande och hälsofrämjande.

I Stadsrevisionens granskning av stadens förebyggande och hälsofrämjande insatser 2016 – som ombudsmannen berör i sin rapport – dras slutsatsen att staden behöver utveckla arbetet med styrning och uppföljning av det förebyggande arbetet för äldre.

Enligt Folkhälsomyndigheten bör det förebyggande arbetet för ett gott åldrande främst ske inom de fyra hörnpelarna social gemenskap och stöd, meningsfullhet, fysisk aktivitet och goda matvanor. Ett väl fungerande boende är också centralt för att må bra och känna trygghet. Mötesplatser och träffpunkter för äldre är en viktig del av stadens förebyggande arbete. Stöd till anhöriga är också en viktig förebyggande insats. Stadens kostnadsfria vaktmästarservice för personer som fyllt 75 år, så kallad fixartjänst, är också en del av det förebyggande arbetet.

Stockholm – en äldrevänlig stad

En äldrevänlig stad är en inkluderande och tillgänglig stad med en miljö som främjar ett aktivt liv, hela livet ut.

Genom att skapa äldrevänliga städer möjliggör staden för den äldre befolkningen att leva ett aktivt och hälsosamt liv, där beroendet av vård och omsorg minskar. Arbetet utgår från sex fokusområden:

- Samhällsstöd och service
- Utomhusmiljöer och byggnader
- Bostäder
- Social delaktighet och inkludering
- Tillvaratagande av äldre människors resurser
- Transport och mobilitet

En viktig del i arbetet med att ta fram en plan för en äldrevänlig stad är äldres medverkan i alla delar av arbetet. Genom aktivt arbete inom samtliga områden förbättras äldres förutsättningar att uppnå för vad som kallas successful ageing, ett framgångsrikt åldrande.

Pensionärsrådets synpunkter

Pensionärsrådet protokollförde följande synpunkter när det diskuterade förslaget vid sitt sammanträde den 26 februari:

”Rådet anser att Äldreombudsmannens kommentarer är bra och intressanta. Rådet anser att en bristande kommunikation gällande beskrivna målsättningar medför en risk att dessa inte är förankrade på verksamhetsnivå. Vidare undrar rådet om stadsdelsförvaltningens arbete för att uppnå stadens målsättning att göra Stockholm till en mer äldrevänlig stad och inväntar förvaltningens förslag till remissvar. Därefter kommer rådet att ge ytterligare synpunkter.”

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen delar äldreombudsmannens uppfattning att staden behöver utveckla det förebyggande arbetet för att öka möjligheterna för stadens äldre att få ett hälsosamt åldrande så att behovet av vård och omsorg uppstår allt senare i livet. Det är också det mest effektiva sättet att minska de framtida kostnaderna för äldreomsorgen. Förvaltningen bedömer dock att stadens arbete med att utveckla det förebyggande arbetet initialt kräver extra resurser.

Som rapporten antyder är grunden för en äldrevänlig stad att skapa delaktighet, där äldre människors resurser tas tillvara och

där alla som arbetar med målgruppen äldre personer har ett stödjande och förebyggande förhållningssätt. Det gäller såväl för biståndsbedömda insatser som inom öppna verksamheter.

Staden behöver också utveckla sitt stöd till anhöriga och fortsätta sitt arbete med att införa ett normkritiskt förhållningssätt. I linje med vad Stadsrevisionen anser efter sin granskning av stadens förebyggande arbete så kommer förvaltningen att utveckla sin styrning och uppföljning av de förebyggande och hälsofrämjande insatserna för äldre.

Det är även viktigt att staden försäkras sig om att utbudet inte skiljer sig åt mellan olika stadsdelsområden och att äldre får tillgång till likvärdiga insatser och förutsättningar vad gäller exempelvis öppna mötesplatser. Lika viktigt är det att ambitionsnivån i det förebyggande arbetet inte skiljer sig åt mellan olika stadsdelsområden.

För att säkerställa att det förebyggande arbetet och ambitionsnivån inte skiljer sig åt mellan olika stadsdelsområden, är det angeläget att staden tar ett samlat grepp i frågan och att äldrenämnden får en samordnande roll att stödja stadsdelsnämnderna i uppdraget att utveckla det förebyggande arbetet. Vidare är det viktigt att säkerställa att behovsbedömningen är likvärdig och rättssäker. En översyn av tillämpningen av riktlinjerna bör därför genomföras inom hela staden. Med tanke på pensionärsrådets kommentar är det även viktigt att stadens mål kommuniceras och förankras på verksamhetsnivå.

Förvaltningen ställer sig i övrigt bakom Äldreombudsmannens kommentarer som belyser vad som krävs för att uppnå en äldrevänlig stad.

Jämställdhetsanalys

Andelen kvinnor med någon form av äldreomsorg av totalt antal äldreomsorgstagare i Stockholm uppgår idag till cirka 70 procent. Förvaltningen bedömer att ombudsmannens förslag är könsneutrala. I sammanhanget ska dock betonas att kvinnor i större utsträckning bedöms gynnas indirekt av ett förebyggande arbete med fokus på att skapa en äldrevänlig stad. Det är fler kvinnor än män som exempelvis vårdar anhörig eller närstående i hemmet. En äldrevänlig stad förutsätter att anhöriga vid behov kan få avlastning i hemmet att vårda sina nära och kära.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Äldreombudsmannens rapport 2017